

Η γενική αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων Ζήσης Κωνσταντίνου Χατζημπύρρος, 23-12-2003

Περιεχόμενα

- I. Έννοια και περιεχόμενο γενικά της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων
- II. Περιορισμοί
- III. Εφαρμογές της στα επιμέρους δίκαια
 - α. Στο Δημόσιο Δίκαιο
 - 1. Στο δίκαιο των διοικητικών συμβάσεων
 - 2. Στο Αθλητικό Δίκαιο
 - β. Στο Ιδιωτικό Δίκαιο
 - 1. Στο Αστικό Δίκαιο (Ενοχικό)
 - 2. Στο Εργατικό Δίκαιο
 - 3. Στο Εμπορικό Δίκαιο (Ασφαλιστικό)
- IV. Επίλογος

Ενδεικτική βιβλιογραφία: Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Β', Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα², 2002, ΑΠ 717/1985, ΤοΣ 1986, 682, ΕφΑθ 4096/1996, ΝοΒ 1997, 235, ΕιρηνΑθ 2317/1980, ΤοΣ, 129, ΣτΕ 1202/1980, ΤοΣ 1981, 89, ΣτΕ 276/1986, ΤοΣ 1986, 678, ΣτΕ 1898/1995, ΤοΣ 1996, 496, ΣτΕ 4914/1998, ΔιΔικ 1990, 235, Στε 963/1991, ΕΔΔ 1991, 596, ΠολΠρΑθ 3900/1995, Αρμενόπουλος 1995, 1152

I. Έννοια και περιεχόμενο γενικά της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων

Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων αποτελεί ειδική μορφή της οικονομικής ελευθερίας που θεμελιώνεται στο άρθρο 5§1 του Συντάγματος του 1975/86/2001. Η ελευθερία των συμβάσεων αναλύεται σε ελευθερία σύναψης ή μη της σύμβασης, ελευθερία επιλογής του αντισυμβαλλομένου και ελευθερία καθορισμού του περιεχομένου της¹. Πάνω σε αυτή την αρχή αναπτύσσονται κατ' επέκταση² η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας (εμπορίου και βιομηχανίας κατά την παραδοσιακή διατύπωση), όπου καθένας επιλέγει το είδος της δραστηριότητας με την οποία θέλει να ασχοληθεί και από την οποία προσδοκά να αποκομίσει οικονομικά οφέλη, και η ελευθερία της εργασία και του επαγγέλματος, η οποία θα αναλυθεί παρακάτω.

¹ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Β', 1991, 998

² ΑΠ 717/1985, ΤοΣ 1986, 682, ΕφΑθ 4096/1996, ΝοΒ 1997, 235

Με βάση το παραπάνω περιεχόμενο της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων απορρέει ότι κανένας δεν καταναγκάζεται να συνάψει σύμβαση με τους όρους της οποίας δε συμφωνεί και επομένως να δεσμευθεί από αυτούς αλλά ούτε και από τους όρους μιας σύμβασης μεταξύ τρίτων³. Απεναντίας, σημαίνει ο καθένας μπορεί ελεύθερα να διαπραγματεύεται τους όρους της σύμβασής που θέλει να συνάψει, αρκεί βέβαια αυτοί να μην αντιβαίνουν στο νόμο και το δημόσιο συμφέρον. Στη συνέχεια, η συγκεκριμένη ελευθερία επιτρέπει στον καθένα να επιλέγει πέρα από τους όρους της σύμβασης και το πρόσωπο του αντισυμβαλλομένου του, ο οποίος κατά κανόνα θα είναι και ο οικονομικά πιο συμφέρων, κατά την εκπλήρωση των επιταγών της οικονομικής ελευθερίας. Τέλος, ο συμβαλλόμενος κατέχει κάθε δικαίωμα καταγγελίας ή μη της σύμβασης που έχει συνάψει, εκτός κι αν αυτό δεν επιτρέπεται από την ίδια τη σύμβαση⁴. Ένας όρος που θα απαγόρευε τη μονομερή καταγγελία δεν είναι παράνομος ούτε αντισυνταγματικός, εφόσον συμφώνησαν σε αυτόν οι αντισυμβαλλόμενοι.

II. Περιορισμοί

Η ελευθερία των συμβάσεων υπόκειται σε περιορισμούς, όπως και κάθε άλλο ατομικό δικαίωμα. Τέτοιο τριπλό περιορισμό προβλέπει το ίδιο το Σύνταγμα στο άρθρο 5§1, από το οποίο απορρέει και η εξεταζόμενη αρχή. Πρόκειται για το σεβασμό των δικαιωμάτων των άλλων, με την έννοια ότι η σύμβαση που συνάπτεται δεν πρέπει να είναι επαχθής προς τρίτους και να τους γεννά υποχρεώσεις, η μη παραβίαση του Συντάγματος, με την έννοια ότι οι όροι της σύμβασης δεν πρέπει να έρχονται σε αντίθεση με κάποια διάταξη του Συντάγματος και η μη παραβίαση των χρηστών ηθών, όπως οι συμβάσεις ανήθικου αντικειμενικά περιεχομένου (πρβλ. και άρθρο 178 Α.Κ.).

Περιορισμούς μπορεί να θέσει και ο κοινός νομοθέτης αρκεί να σέβεται τους «περιορισμούς των περιορισμών» και ειδικά την αρχή της αναλογικότητας. Έτσι έχουμε την πλήρη απαγόρευση των κληρονομικών συμβάσεων (άρθρο 368 Α.Κ.) καθώς και διατάξεις νόμων που προσβάλλουν δικαιώματα αποκτώμενα με σύμβαση, εφόσον αυτά δεν ανυψώνονται σε συνταγματικό επίπεδο⁵. Οι περιορισμοί που θέτει ο κοινός νομοθέτης δικαιολογούνται κατά κανόνα από τη νομολογία με την αόριστη επίκληση του γενικού συμφέροντος. Έτσι οι όροι μίας σύμβασης, πέραν του ότι πρέπει να είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα και τους νόμους, θα πρέπει επίσης να μην αντιτίθενται στο γενικό και το δημόσιο συμφέρον.

³ ΣΤΕ 1202/1980, ΤοΣ 1981, 89

⁴ ΕιρηγΑθ 2317/1980, ΤοΣ, 129

⁵ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα², 2002, 167

III. Εφαρμογές στα επιμέρους Δίκαια

α. Στο Δημόσιο Δίκαιο

Χαρακτηριστικές εκφάνσεις της γενικής αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων με τους περιορισμούς της συναντούμε, στην περίπτωση του Δημοσίου Δικαίου, στο Δίκαιο των Διοικητικών Συμβάσεων και στο Αθλητικό Δίκαιο.

1. Στο Δίκαιο των διοικητικών συμβάσεων

Ως γνωστόν, στην περίπτωση της διοικητικής σύμβασης, δηλαδή εκείνης που τουλάχιστον ο ένας συμβαλλόμενος ανήκει στη δημόσια διοίκηση και εξυπηρετεί κάποιο δημόσιο σκοπό, η Διοίκηση έχει «το πάνω χέρι». Με ανάθεση ή διαγωνισμό, η Διοίκηση επιλέγει τον αντισυμβαλλόμενο της, οποίος θα είναι κατά την κρίση της και ο οικονομικά συμφερότερος και ο ποιοτικά αποτελεσματικότερος. Ως αντιστάθμισμα αυτής της «μονομερούς» επιλογής της Διοίκησης του αντισυμβαλλομένου της, μέσω αξιολόγησης ή διακριτικής ευχέρειας, υπάρχει και η δυνατότητα των αποκλεισθέντων υποψηφίων αντισυμβαλλόμενων να καταφύγουν σε ένδικες ή διοικητικές ενέργειες (ένσταση, προσφυγή) προκειμένου να εξετασθεί εκ νέου η υπόθεση της συγκεκριμένης διοικητικής σύμβασης και ίσως να επανεκτιμηθεί η προτίμηση σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο που θα συμβληθεί με τη Διοίκηση. Ο θεσμός της άμεσης ανάθεσης ή του διαγωνισμού, ως τρόποι επιλογής του αντισυμβαλλόμενου, δεν αντιτίθεται προς το άρθρο 5§1 του συντάγματος, καθώς η υπεροχή του δημοσίου συμφέροντος εδώ είναι προφανής. Έχει κριθεί δε ότι η διάταξη του άρθρου 15 ν. 1491/1984, που προβλέπει το υπέρ του Δημοσίου δικαίωμα μονομερούς καταγγελίας της σύμβασης με ιδιώτη για εκμετάλλευση κοινόχρηστου χώρου, δεν αντίκειται στην οικονομική ελευθερία, διότι αυτή «επιδέχεται περιορισμούς χάριν του δημοσίου συμφέροντος»⁶.

2. Στο Αθλητικό Δίκαιο

Στο πεδίο του αθλητικού δικαίου η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων συνίσταται στο ότι ο αθλητής έχει το δικαίωμα να εγγραφεί μέλος του αθλητικού σωματείου (Κ.Α.Ε. ή Π.Α.Ε.) της προτίμησής του καθώς και ότι το αθλητικό σωματείο μπορεί να καθορίσει τις προϋποθέσεις

⁶ ΣΤΕ 276/1986, ΤοΣ 1986, 678

που θέλει για να δεχθεί τον αθλητή, εφόσον βέβαια δεν έρχονται σε αντίθεση με το άρθρο 16§9 του Συντάγματος. Ακολούθως, η σύμβαση που θα επακολουθήσει περιέχει τους όρους που πρέπει να τηρούν οι δύο παραπάνω πλευρές, τους οποίους θέτει κατά κανόνα το αθλητικό σωματείο ενώ ο αθλητής υπεισέρχεται σε αυτούς, αρκεί να μην είναι ιδιαίτερα επαχθείς και να μην καταστρατηγούν και πάλι τις επιταγές του άρθρου 16§9 του συντάγματος. Έτσι, η μετεγγραφές αθλητών δεν μπορούν, θεμιτά, να γίνονται συχνά και αλόγιστα. Οι συμβάσεις αυτές, με τη μορφή «συμβολαίων», έχουν μια ορισμένη ελάχιστη χρονική διάρκεια, κατά την οποία δεσμεύονται τα μέρη. Στα πλαίσια αυτής της τακτικής, οι μετεγγραφές γίνονται μία ή δύο φορές το χρόνο, οπότε συνάπτονται και τα αντίστοιχα συμβόλαια, οπότε και συμφωνείται η σύναψη της λεγόμενης «επιταγής» (που δεν έχει σχέση με το ομώνυμο αξιόγραφο του Εμπορικού Νόμου), δηλαδή η καταβολή ενός, συνήθως υπέρογκου, ποσού, εκ μέρους του αθλητή, εάν αυτός δεν εκπληρώσει τους όρους του συμβολαίου. Η «επιταγή» θεωρείται «πληρωμένη» με τη λήξη του συμβολαίου, εφόσον οι όροι του έχουν τηρηθεί στο έπακρο. Η συνηθισμένη αυτή τακτική δικαιολογείται από το ότι τα αθλητικά σωματεία «επενδύουν» στο συγκεκριμένο αθλητή, ανάλογα με τις δυνατότητες και τις επιδόσεις του, από τις οποίες εξαρτάται η όλη οικονομική πορεία του σωματείου.

Εν προκειμένω, έχει κριθεί πρόσφατα ότι η δυνατότητα μονομερούς από το σωματείο ανανέωσης των συμβολαίων των καλαθοσφαιριστών του δεν παραβιάζει τη συμβατική ελευθερία, διότι αποβλέπει στην εξυπηρέτηση γενικότερου συμφέροντος, δηλαδή την αποφυγή εκμετάλλευσης των «μικρών» σωματείων από τα οικονομικώς ισχυρά⁷. Αλλά επίσης έχει κριθεί και ότι διατάξεις περιοριστικές των εγγραφών και μετεγγραφών αθλητών από σωματείο σε σωματείο παραβιάζουν το άρθρο 16§9 του συντάγματος, στο μέτρο που θα μπορούσαν να αποτελέσουν ανασταλτικό παράγοντα στην άθληση ενός ανηλίκου ή και ενήλικα αθλητή⁸. Η επίκληση του άρθρου 16§9 του συντάγματος πρέπει να γίνεται κατά την εκτίμηση ενός αθλητικού συμβολαίου κατά πόσο τηρεί τη συμβατική ελευθερία ως προς και τις δύο πλευρές (αθλητή-σωματείου) για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω.

β. Στο Ιδιωτικό Δίκαιο

Χαρακτηριστικές εκφάνσεις της γενικής αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων με τους περιορισμούς της συναντούμε, στην περίπτωση του Ιδιωτικού Δικαίου, στο Αστικό Δίκαιο και κυρίως το Ενοχικό, που περιέχει γενικές διατάξεις εφαρμοζόμενες σε όλο το Αστικό Δίκαιο, στο

⁷ ΣΤΕ 1898/1995, ΤοΣ 1996, 496

⁸ ΣΤΕ 4914/1998, ΔιΔικ 1990, 235, Στε 963/1991, ΕΔΔ 1991, 596

Εργατικό Δίκαιο, συλλογικό και ατομικό, και στο Εμπορικό Δίκαιο, όπου εδώ θα εξετασθεί η περίπτωση του Ασφαλιστικού Δικαίου.

1. Στο Αστικό Δίκαιο (Ενοχικό)

Στο Αστικό Δίκαιο, που είναι και ο σπουδαιότερος και βασικότερος κορμός του Ιδιωτικού Δικαίου, συναντούμε διατάξεις που αφορούν την ελευθερία των συμβάσεων και τους περιορισμούς της ακόμη και στις διατάξεις των Γενικών Αρχών. Έτσι, το ότι απαγορεύεται κάποιος να καταναγκασθεί να συνάψει μία σύμβαση με τους όρους της οποίας δε συμφωνεί, καταφαίνεται στο άρθρο 150 Α.Κ. που χαρακτηρίζει ακυρώσιμη τη δικαιοπραξία που τελέστηκε σε καθεστώς απειλής. Επίσης, στα άρθρα 174, 178 και 200 Α.Κ. μπορούμε να διακρίνουμε τους παραπάνω εκτεθέντες περιορισμούς της μη αντίθεσης των συμβάσεων στο νόμο, την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη. Πάντοτε πρέπει να ερμηνεύονται οι δικαιοπραξίες μέσα από το πρίσμα των χρηστών ηθών, που το ίδιο το Σύνταγμα επιτάσσει (άρθρο 5§1).

Στο πεδίο του Ενοχικού, όμως, Δικαίου συναντούμε το νομοθετικό αντίκρισμα της συμβατικής ελευθερίας και συγκεκριμένα στο άρθρο 361 Α.Κ., που ορίζει: «Για τη σύσταση ή αλλοίωση ενοχής με δικαιοπραξία απαιτείται σύμβαση, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά». Έτσι, με το άρθρο 361 Α.Κ. καθιερώνεται στο ενοχικό δίκαιο ο κανόνας της ελευθερίας των συμβάσεων, υπό την έννοια ότι παρέχει τη δυνατότητα σε καθένα να καθορίζει το περιεχόμενο της σύμβασης, ώστε για τη γένεση της σχέσης να καθίσταται κατ' αρχήν κρίσιμη η θέληση των ενδιαφερομένων, εκτός αν η σύμβαση, εξαιτίας του περιεχομένου της, αποδοκιμάζεται από το νόμο, όπως π.χ. στα άρθρα 365, 366, 368, 372 και 373 Α.Κ.⁹ Η διάταξη αυτή μαζί με τις αντίστοιχες των Γενικών Αρχών εφαρμόζεται σε όλες τις επιμέρους ενοχικές συμβάσεις (πώληση, μίσθωση, επίμορτη αγροληψία, δάνειο, χρησιδάνειο κ.λ.π.) αλλά και στις εμπράγματα, κατά το άρθρο 369 Α.Κ., καθώς και τις οικογενειακές (γάμος, 1350 Α.Κ.). Κατά συνέπεια ο μισθωτής επιλέγει το μίσθιο πράγμα της προτίμησής του με βάση τους όρους του εκμισθωτή και την οικονομική του κατάσταση, καθώς και ο καθένας συνάπτει γάμο με το πρόσωπο της προτίμησής του, απαλλαγμένος από απειλές ή ανήθικα ανταλλάγματα, αλλά με βάση το νόμο προς αποφυγή άκυρου γάμου.

⁹ ΠολΠρΑθ 3900/1995, Αρμενόπουλος 1995, 1152

2. Στο Εργατικό Δίκαιο

Στο Εργατικό Δίκαιο, η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων παρουσιάζεται με δύο ειδικότερες μορφές, την ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την ελευθερία της εργασίας.

Η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας εκπληρώνει το δικαίωμα εκείνου που διαθέτει μέσα παραγωγής να συμμετέχει στην οικονομική ζωή. Όταν όμως καλείται, στην επιλογή του προσωπικού που θα προσλάβει, να επιδείξει μία συγκεκριμένη συμπεριφορά στους όρους που θα επιβάλει, εδώ εφαρμόζεται η συμβατική ελευθερία με την έννοια ότι ο επιχειρηματίας-εργοδότης μπορεί να προσλαμβάνει ελεύθερα όποιον κρίνει ότι θα αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του, προκειμένου η επιχείρησή του να φέρει τα επιθυμητά οικονομικά αποτελέσματα, με τους περιορισμούς που θέτει το δίκαιο (αρχή της ισότητας του 4§1 του συντάγματος, προστασία ατόμων με ειδικές ανάγκες του άρθρου 21§6 του συντάγματος, συλλογικές συμβάσεις εργασίας, εργατική νομοθεσία κ.λ.π.). Από αυτήν την ελευθερία εκπορεύεται και το λεγόμενο «διευθυντικό δικαίωμα», το οποίο είναι ιδιαίτερα δημοφιλές στο Δίκαιο Εκμετάλλευσης και το ατομικό Εργατικό Δίκαιο.

Η ελευθερία στην εργασία και το επάγγελμα έχει να κάνει με εκείνους που συμμετέχουν στην οικονομική ζωή της Χώρας διαθέτοντας την εργατική τους δύναμη. Καθένας επιλέγει την απασχόληση της προτίμησής του, διαθέτει τα ανάλογα δικαιώματα που του παρέχει η εργατική νομοθεσία έναντι του εργοδότη, καθώς και τις αξιώσεις που πηγάζουν από τα δικαιώματα αυτά και δεν εξαναγκάζεται να συνάψει εργατική σύμβαση με την οποία αντιτίθεται. Σε αυτήν την τελευταία κατεύθυνση κινείται και η απαγόρευση αναγκαστικής εργασίας στο άρθρο 22§4 του συντάγματος. Στο πεδίο του Συλλογικού Εργατικού Δικαίου, υπάρχει και ο συνταγματικός θεσμός (άρθρο 22§2) των ελεύθερων διαπραγματεύσεων που οδηγούν στη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας οι οποίες καθορίζουν τους γενικούς όρους εργασίας. Οι ελεύθερες διαπραγματεύσεις αποτελεί κορυφαία έκφανση της συμβατικής ελευθερίας στο πεδίο του Εργατικού Δικαίου.

3. Στο Εμπορικό Δίκαιο (Ασφαλιστικό)

Στα πλαίσια του Εμπορικού Δικαίου υπάρχει και εδώ, όπως προαναφέρθηκε, η ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας (εμπορίου και βιομηχανίας κατά την παραδοσιακή διατύπωση), με την έννοια όμως τώρα ότι καθένας επιλέγει το είδος της

δραστηριότητας με την οποία θέλει να ασχοληθεί και από την οποία προσδοκά να αποκομίσει οικονομικά οφέλη, συμμετέχοντας έτσι στην οικονομική ζωή της Χώρας. Ακολούθως, καθένας επιλέγει τα πρόσωπα με τα οποία θέλει να συνεταιρισθεί, το είδος του συνεταιρισμού (π.χ. ανώνυμη εταιρία) και το σκοπό που θέλει να επιδιώξει μέσω της συνεργασίας αυτής. Παρ' όλα αυτά, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της εφαρμογής της συμβατικής ελευθερίας στα πλαίσια του Δικαίου της Ιδιωτικής Ασφάλισης.

Στο Ασφαλιστικό Δίκαιο, η συμβατική ελευθερία επιδέχεται περιορισμούς αρκετά εκτεταμένους, όχι όμως αντισυνταγματικούς, οι οποίοι δεν προέρχονται μόνο από τη νομοθεσία, αλλά και από τον ιδιώτη-ασφαλιστή. Κατ' αρχήν ο νόμος υποχρεώνει ο ασφαλιστής να είναι Ανώνυμη Εταιρία που να διαθέτει ικανοποιητικό κεφάλαιο, ούτως ώστε όμως να υπάρχει πλήρης και αποτελεσματική ασφάλιση. Επίσης υποχρεώνει τους οδηγούς να ασφαλίζουν τα οχήματά τους για την περίπτωση τροχαίων ατυχημάτων, πράγμα το οποίο εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον της οδικής ασφάλειας. Παραπέρα όμως, τα ασφαλιστικά συμβόλαια συνοδεύονται από όρους, δυσβάσταχτους για τον αντισυμβαλλόμενο του ασφαλιστή, καθώς η ασφάλιση δεν αποτελεί φιλανθρωπία. Εκτός από τους λεγόμενους γενικούς όρους συναλλαγών, υπάρχουν οι όροι που θέτει ο ασφαλιστής και φυσικά δεν πρέπει να είναι παράνομοι, στους οποίους υπεισέρχεται ο αντισυμβαλλόμενος του ασφαλιστή χωρίς περιθώριο διαπραγματεύσεων, εκτός και αν ο τελευταίος αποτελεί ισχυρό οικονομικό παράγοντα. Βεβαίως, ο καθένας επιλέγει ελεύθερα αυτόν με τον οποίο θα ασφαλιστεί και θα προτιμήσει τον αποτελεσματικότερο αλλά και με τους λιγότερους επαχθείς όρους. Με αυτή, λοιπόν, την τακτική, που δημιουργεί έντονο ανταγωνισμό, φροντίζουν οι ασφαλιστές να μην επιβάλλουν και τόσο επαχθείς όρους. Έτσι, εμμέσως, ο αντισυμβαλλόμενος του ασφαλιστή επηρεάζει τους όρους του ασφαλιστικού συμβολαίου, η αυστηρότητα των οποίων περιορίζεται στο ελάχιστο δυνατό.

IV. Επίλογος

Από όλη την παραπάνω συνοπτική ανάλυση του περιεχομένου της συμβατικής ελευθερίας, έτσι όπως απορρέει από το άρθρο 5§1 του Συντάγματος και την εφαρμογή της στις επιμέρους περιοχές της έννομης τάξης, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι οι συνταγματικές διατάξεις περιέχουν κανόνες καθώς και γενικές αρχές, όπως αυτή που εξετάστηκε εδώ, που έχουν καθολική ισχύ στη συνολική έννομη τάξη, και στο Δημόσιο και στο Ιδιωτικό Δίκαιο.-

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι συνταγματικές διατάξεις περιέχουν κανόνες καθώς και γενικές αρχές, όπως αυτήν της συμβατικής ελευθερίας, έτσι όπως απορρέει από το άρθρο 5§1 του Συντάγματος, που έχουν καθολική ισχύ στη συνολική έννομη τάξη, και στο Δημόσιο και στο Ιδιωτικό Δίκαιο. Η αρχή της συμβατικής ελευθερίας στο δίκαιο των διοικητικών συμβάσεων επιδέχεται αρκετούς περιορισμούς προς όφελος της Διοίκησης που δεν αντίκεινται στην οικονομική ελευθερία, διότι αυτή «επιδέχεται περιορισμούς χάριν του δημοσίου συμφέροντος». Το ίδιο συμβαίνει και στο αθλητικό δίκαιο (π.χ. όροι και περιορισμοί κατά τις μετεγγραφές των αθλητών σε σωματεία), εφόσον βέβαια δεν παραβιάζεται ο πυρήνας του άρθρου 16§9 του Συντάγματος. Στο Εργατικό Δίκαιο, η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων παρουσιάζεται με δύο ειδικότερες μορφές, την ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την ελευθερία της εργασίας. Στο Αστικό Δίκαιο συναντούμε διατάξεις που αφορούν την ελευθερία των συμβάσεων και τους περιορισμούς της. Έτσι, το ότι απαγορεύεται κάποιος να καταναγκασθεί να συνάψει μία σύμβαση με τους όρους της οποίας δε συμφωνεί, καταφαίνεται στο άρθρο 150 Α.Κ. που χαρακτηρίζει ακυρώσιμη τη δικαιοπραξία που τελέστηκε σε καθεστώς απειλής. Επίσης, στα άρθρα 174, 178 και 200 Α.Κ. μπορούμε να διακρίνουμε τους παραπάνω εκτεθέντες περιορισμούς της μη αντίθεσης των συμβάσεων στο νόμο, την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη. Πάντοτε πρέπει να ερμηνεύονται οι δικαιοπραξίες μέσα από το πρίσμα των χρηστών ηθών, που το ίδιο το Σύνταγμα επιτάσσει (άρθρο 5§1). Στο ασφαλιστικό δίκαιο, τα ασφαλιστήρια συμβόλαια συνοδεύονται από όρους, δυσβάσταχτους για τον αντισυμβαλλόμενο του ασφαλιστή. Εκτός από τους λεγόμενους γενικούς όρους συναλλαγών, υπάρχουν οι όροι που θέτει ο ασφαλιστής και φυσικά δεν πρέπει να είναι παράνομοι, στους οποίους υπεισέρχεται ο αντισυμβαλλόμενος του ασφαλιστή χωρίς περιθώριο διαπραγματεύσεων.

SUMMARY

The constitutional provisions contain rules as well as general principles, as that of conventional freedom, as it arises from section 5§1 of Constitution, which have catholic force in the total legal order, both in Public and Private Law. The principle of conventional freedom in administrative conventions law is susceptible of enough restrictions to the profit of Administration, which are not contrary to the economic freedom, because this "is susceptible of restrictions thanks to the public interest". The same happens also in sports law (e.g. terms and restrictions at the transcriptions of the athletes to associations), provided that the core of the right of section 16§9

of Constitution is not forced. In the Work Law, the principle of freedom of conventions is presented with two more special forms, the freedom of enterprising activity and the freedom of work. In the Private Law, we meet provisions that concern the freedom of conventions and its restrictions. Thus, it is prohibited someone's being forced to contract a convention with the terms of which he does not agree, under section 150 of Civil Code which puts down the legal transaction that was taken place in arrangement of threat as annulable. Also, in the sections 174,178 and 200 of C.C. we can distinguish the more exposed restrictions of not opposition of conventions to the law, the good faith and the virtuous morals. The legal transactions should always be interpreted through the prism of virtuous morals, which the Constitution itself ordains (section 5§1). In the insurance law, the policy contracts are accompanied by terms, unbearable for the co-contractor of insurer. Apart from the so-called general terms of transactions, there are the terms placed by the insurer, which should not be illegal and into which the co-contractor of insurer enters without being able to negotiate at all.